

ANARŞİST TAHAYYÜL

MAX STIRNER

RADİKAL BİR DÜŞÜNÜRÜN KAYIP MİRASI

*GÜNEY ÇEĞİN *JACOB BLUMENFELD *ELMO FEITEN

*BANU BARGU *LAWRENCE S. STEPELEVICH *ADAM JONES

*KOSTAS GALANOPOULOS *MAURICE SCHUHMANN *GÜRHAN ÖZPOLAT

DERLEYEN: GÜNEY ÇEĞİN

ÇEVİRENLER: GÜNEY ÇEĞİN, A. HALİM KARAOSMANOĞLU,
YENER ÇIRACI, CEM SİLİ

livera
yayınevi

Güney Çeğin, Lisans ve yüksek lisansını Tarih ve Sosyoloji dallarında Pamukkale Üniversitesi'nde, doktorasını ise sosyoloji alanında yine Pamukkale Üniversitesi'nde tamamladı. İlgi ve çalışma alanları; Bourdieu sosyolojisi, tarihsel sosyoloji, politik şiddet, toplumsal sınıflar, Nietzsche ve politika ile anarşizmdir. Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış makalelerinin ve editörlüğünü yaptığı kitapların yanı sıra, *Toplumsal Sınıfların İlişkisel Gerçekliği*, Denizli: Politik Haritalar ve Eğilimler, *Swords and Remains. State Coercion and Political Violence in the History of Modern Turkey* ve *Ecce Monstrum* adlı dört telif eseri, *Ocak ve Zanaat, Tözcülüğün Tasfiyesi*, *Türkiye'de Siyasal Şiddetin Boyutları*, *Kıyam ve Kıtıl: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Devletin İnşası ve Kolektif Şiddet* ve *Kerim ya da Zalim* adlı derleme çalışmaları bulunmaktadır. *Strata* dergisinin kurucularındandır.

A. Halim Karaosmanoğlu, 1987 Ankara doğumlu A.Halim Karaosmanoğlu, Girne Amerikan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olduktan sonra, Mekteb-i Mülkiyede Toplumsal Cinsiyet yüksek lisansını tamamlamıştır. Hâlen Ayrıntı Yayınları, YKY gibi yayınevlerinde çevirmenlik, editörlük, yazarlık ve hakemlik yapmaktadır. İlgi alanı olan siyaset felsefesi üzerine Adorno, Badiou, Balibar, Butler, Negri, Zizek gibi isimlerin eserlerini çevirmiştir. Hakemli dergilerde ve popüler yayınlarda pek çok eseri bulunmakla birlikte, kitaplarından bazıları şunlardır: *Afrika'da Politika ve Uluslararası İlişkiler*, "Postkapitalist Bir Manifesto: Değerin Yeniden Değerlendirilmesi Üzerine 99 Tez", *Feminist Uluslararası İlişkiler Teorisi, Siyaset Felsefesi Çevirileri*.

Yener Çıracı, Ankara Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nden mezun oldu. 2020 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Programı'na kayıt oldu. Şimdi ABD'de SUNY, Albany'de doktorasına devam ediyor. Toplumsal hareketler, Marksizm ve sosyolojik teoriler üzerine çalışıyor ve çeviriler yapıyor.

Cem Sili, Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı mezunu. Aynı üniversitede Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde Siyaset Bilimi ve Central European University'de tarih alanlarında, 2. Meşrutiyet ve erken Cumhuriyet devirleri düşünce tarihi üzerine yüksek lisans mezunu. Almanca ve İngilizceden sosyoloji ve siyasal düşünceler gibi alanlarda çeviriler yapmakta.

Anarşist Tahayyül Dizisi

*“Özgür olduklarına inananlardan daha
umutsuzca köleleştirilmiş kimse yoktur.”*

Johann Wolfgang Von Goethe

Editörlerin Önsözü

Ona vakıf olmayanların ya da politik düşmanlarının karikatürize ettiği biçimiyle bazen düzen-yanlısı herhangi bir politik düşünceye tepkisel bir muhalefete indirgenen bazen de şiddet yanlısı, kaos odaklı ve ütöpik bir model olarak resmedilen *anarşizm*, günümüzün sosyal ve politik dünyasında halen önemli bir politik seçenek olarak canlılığını sürdürüyor. Sınıfsal aidiyetlerin ötesindeki öznellik rejimlerinin, siyasi partilerin dışındaki örgütlenme tarzlarının ve devlet adı verilen sahayı aşip onu ilgaya dönük arzusuyla yeni bir politik eylem biçiminin arayışındaki anarşizm, modern radikal düşüncenin merkezi motifi olma konumunu bugün eskisinden daha fazla koruyor. Hal böyle olunca anarşist düşünce ve faaliyet, özellikle Marksizmin gözden düşmesi sonrasında, radikal bir politika, daha açık bir ifadeyle devlet, parti ve sınıf parametrelerine gömülü olmayan ve geleceği şimdide somutlaştırmayı öneren prefigüratif bir politika tasarlama girişimlerine hitap ediyor.

Türkiye'deki mevcut entelektüel ve politik alan açısından değerlendirildiğindeyse, anarşizmin –tüm çeşitliliği ve zenginliğine rağmen– oldukça tek boyutlu ve kısır bir üretim ve alımlama prosedürüne maruz kaldığını saptamamız gerekir. Bunun çok katlı tarihsel

ve toplumsal nedenlerine girmeksizin (ki yeri burası değil) ilk etapta şu söylenebilir: Türkiye’de halihazırdaki anarşist neşriyat (bazı istisnalar hariç) “anarşi ırmağı”nın farklı kollarına temas konusunda yavan kalmış, belirli açılardan anarşist tahayyülü bir tür “proleter sosyalizmi”nin varyasyonuna ya da salt hayat tarzına, dahası ikonografik bir “tarza” indirgemiş ve dahası anarşizmin tarihsel izdüşümlerine teğet geçerek çoğunlukla kurucu isimlerin klasik metinleriyle kendini sınırlamıştır. Oysa dünya ölçeğinde anarşi alanlarını açıp genişletmeye çalışan politik anarşist faaliyetlerin yanında kendini sanatsal etkinlik ya da akademik çalışmalarla ifade eden bir kültürel anarşizmden veyahut da kendilerini anarşist olarak tanımlamasalar bile anarşizan örgütlenmelerle etkinlik gösteren sayısız toplumsal hareketten bahsetmek mümkündür.

Özgürlükçü düşüncelerin kökleri kimi tarih yazımlarına göre antik Yunan dönemi Kiniklerine ve Antik Çin’deki Taocu düşüncelere kadar uzanır. Modern anarşizm düşüncesi ve eylemi ise on dokuzyüzyılda ortaya çıkmıştır. İlk olarak Avrupa ve Amerika’da modern kapitalist ulus devletin gelişimiyle birlikte, önceki çağların halk hareketlerinden farklı olarak uzun vadeli örgütlü bir toplumsal devrim stratejisine dayanan toplumsal hareketlerin kendi içlerinde farklı strateji, taktik ya da eylem biçimlerine ayrılmasıyla çeşitlenen anarşist akımlar bireyci, sosyalist ve komünist düşüncelerin devlet ve otorite karşıtı kolu olarak işçi hareketleri ve kentli devrimci entelektüeller arasında karşılık buldu. Yirminci yüzyıl başlarında anarşist akımların yerel yaygınlığı Çin, Japonya, Kore ve Filipinler’den Arjantin, Kuzey Amerika ve Meksika’ya, Kuzey Afrika’dan Rusya ve tüm Avrupa’ya geniş bir alana ulaştı. Hiçbir zaman tek bir teorik referans noktasına, düşünüre veya kendi alt akımlarına indirgenemeyecek olan anarşist düşüncelerin zengin çeşitliliği içerisinde çok sayıda yazar, düşünür, denemeci, örgütçü, eğitimci, sanatçı ve güçlü

toplumsal hareketlerin olduğunu görüyoruz. Modern sanatta sembolizm konstrüktivizm, ekspresyonizm, DaDa ve sürrealizm gibi avangart akımların şekillenmesinde anarşizmin etkileri oldukça belirgindir. İkinci Dünya Savaşı sonrası özgürlükçü karşı kültür akımlarının ve gençlik hareketlerinin, savaş karşıtı eylemciliğin, feminist ve LGBTİ+ hareketlerinin, ekolojist hareketlerin biçimlenmesinde anarşist akımların özgün ve belirleyici etkileri vardır. Ayrıca Marksist sosyalist akımların 1968 sonrasında geçirdiği dönüşümlerde, özellikle devletçilik eleştirisini içeri almasında bu dönemde dünyada yeniden yaygınlaşmaya başlayan anarşizmin doğrudan etkisi vardır. 1960’lardan itibaren, Yeni Sol ve anarşist akımlar ile feminizm, ekoloji ve sömürgecilik karşıtı toplumsal mücadelelerin karşılıklı etkileşimlerinden beslenerek gelişen çağdaş radikal düşünce ve eleştirel toplum teorilerinin oluşumunda, anarşizmin eğilim belirleyici etkisi artık daha açıkça görülüyor. Ancak günümüze doğru geldiğimizde daha belirgin şekilde 1990’ların neoliberal yeni küresel egemenlik biçiminin yerleşmesiyle eşzamanlı olarak tüm dünyada gelişen anti-kapitalist hareketlerin ve toplumsal hareketlerin kavram setlerinin ve eylem repertuarının şekillenmesinde anarşist akımların oldukça ağırlıklı bir etkisi olduğu günümüz sosyal bilimcilerinin de görmezden gelemeyeceği bir olgu olarak ortada duruyor. Bu yıllar, David Graeber’ın 2002 tarihli çok atıf yapılan makalesi “Yeni Anarşistler”de niteliklerini tarif ettiği yeni bir anarşist hareketin ortaya çıktığı yıllar olarak kayda geçti. 1990’ların başından itibaren dönemin anti-kapitalist eylemciliği ve toplumsal hareketleriyle doğrudan bağlantılı bir entelektüel kuşağı çağdaş felsefe, sanat ve sosyal bilimler alanındaki gelişmelerle anarşist düşünceler arasındaki bağlantıları kuran, geliştiren ve çağdaş anarşizmin teorik tartışmalarını son derece zenginleştiren üretimler yapmaya başladılar. Bu çalışmaların görece daha erken bir bölümünden Türkiye’deki entelektüel okurlar çeviri makale

ve kitap çalışmalar yoluyla 2000’li yıllarda haberdar oldu. Ancak 2010’larda daha önce birbirinden kısmen bağımsız süren anarşist çalışmalar küresel ölçekte birbiriyle haberleşen bir entelektüel etkileşime girdiğinde, peş peşe anarşist araştırmalar üzerine akademik konferanslar, bu konulara hasredilmiş dergi sayıları ve uluslararası alanda oldukça prestijli yayınevlerinden hazırlanan kitap serileri de bu üretimleri çağdaş entelektüel tartışmalarda kalıcılaştırdı. 1960’lı yıllarda Marksizm, 1980’li yıllarda postyapısalcılık, postkolonyal çalışmalar, feminizm ve ekoloji düşüncesinde olduğu gibi 2010’lardan itibaren de anarşizm etrafında akademik anlamda verimli bir tartışma alanı gelişti.

Bugün bu geniş çeşitliliğin yalnızca çeviri yazınla sınırlı kalmadığını, Türkiye’de de uzun zamandır bu çeşitliliğe katkıda bulunan çalışmaların var olduğunu eklemek gerekiyor. Anarşist fikirlerin vicdani ret, ekoloji, feminizm ve LGBTİ+ hareketleri gibi toplumsal mücadele alanlarında oldukça dikkate alınan bir düşünce ve eylem öbeği olarak kavranışının yanı sıra çağdaş sanat ve akademik sosyal bilimlerde de yavaş gelişen bir ilgi görmeye başladığını söyleyebiliriz.

Bu noktada yeni tartışmaları beslemek ve mücadele alanlarındaki gelişmelerle paralel giden bir dizi estetik, felsefi, politik ve gündelik hayata açılan tartışmaya katkıda bulunmak üzere anarşist tahayyülün geniş etkisini dünyadaki yeni dönem çalışmalarla desteklemek üzere Livera Yayınları’nda *Anarşist Tahayyül* isimli bu kitap dizisini başlatıyoruz. Elinizdeki dizi önerisi öncelikle bu yukarıda belirttiğimiz sınırlı alımlamanın üstesinden gelmeye çalışacak bir arzuyu taşımaktadır.

Serinin editörleri olarak *anarşist tahayyülü* es geçmenin ya da ona kulak kabartmamanın, en temelde örtük olarak *boyun eğmeyi öğütlemek* manasına geldiğini, *anarşinin ethosunun* makro ve mikro

seviyede kolektif özgürlük ve kişisel özerklik alanlarını genişletmenin en sahici yollarından birisi olduğunu ve her türden heybetli görünen tahakküm yapıları içinde açılacak çentikler için bu tahayyülün daimi bir referans teşkil edeceğini düşünüyoruz.

güney çeğin & kürşad kızılтуğ

İÇİNDEKİLER

Takdim: Max Stirner'in 'Einzig'si Niçin Hâlen Radikaldır? <i>Güney Çeğin</i>	15
Aziz Max'ın Kefareti: Stirner'in Marx Eleştirisi <i>Jacob Blumenfeld</i>	29
Gerçek Max Stirner Lütfen Ayağa Kalkabilir mi? <i>Elmo Feiten</i>	72
Biriciklerin Ehlileştirilemez Reddiyesi: Max Stirner ve Çıkış Siyaseti <i>Banu Bargu</i>	100
Max Stirner ve Son İnsan <i>Lawrence S. Stepelevich</i>	138
Max Stirner ve Felsefenin Sonu <i>Adam Jones</i>	162
Kundakta Savaş: Stirner'in Konatif Varoluş Olarak Biricik Olanı <i>Kostas Galanopoulos</i>	196
Max Stirner'in Pierre-Joseph Proudhon Eleştirileri <i>Maurice Schuhmann</i>	217
Bir İsyan Üçlüsü: Stirner, Nietzsche ve Foucault'nun Hegel Karşıtlığı <i>Gürhan Özpolat</i>	232

Takdim: Max Stirner’in ‘Einzige’si Niçin Hâlen Radikaldir?

Güney Çeğin

“Stirner tüm programların, ülkülerin, politik, sosyal, ekonomik düzenlerin, hepsi de zihin ve ruh için suni biçimde tesis edilmiş hapis-haneler olduğuna inanıyordu; bunların tamamı istence gem vurma-
nın, bireyden sonsuz yaratıcı güçlerinin mevcudiyetini saklamanın araçlarıdır. Bu yüzden tüm sistemler, şeytani oldukları için değil, bunlara itaat yeni bir putperestlik biçimi olduğu için yıkılmalıdır; ancak bu tahakkuk ettirildiği vakit, insan o doğaya aykırı zincirle-
rinden kurtulmuş şekliyle kendi kendisinin efendisi hâline gelir ve insan olarak tam bir erdemliliğe ulaşır.” (Berlin: 2013: 134)

1. Girizgâh

Bu derlemede yer alan metinler –farklı patikalardan hareketle– filozof Max Stirner’in düşüncesinin en temelde “politik öznellik” meselesine getirdiği kritiklerin ne şekilde yeniden okunabileceğini sorun-sallaştırmaktadır. Anarşist terimini bir küfür olarak kullanan Marx ve tilmizlerinden tutun da anarşist kanon içindeki muteber figürlere değin pek çok yorumda *burjuva bireyciliğinin tuhaf bir numunesi* olarak gösterilen ve yerilen Stirner’i bugün aklamaya ya da onun dü-

şünce dünyasındaki ayrıksı yerini öne çıkarmak için bir *savunu met-ni* yazmaya bugün elbette gerek yok. Radikal her fikir, tüm yadsınma, görmezlikten gelinme ya da aşağılanma operasyonlarından sıyrılıp tekrar tekrar gündeme gelmeye yazgılıdır. Bunu engellemek namümkün!

Sol politik tahayyülde, *Biricik ve Mülkiyeti* (BvM) yayımlandığından beridir sürekli kendini gösteren “Stirner-Karşıtlığı” aslında politik felsefelerin daimi krizinin bir semptomu olarak okunabilir. Bu krizin ardyöresinde kuşkusuz Batı felsefe geleneğine musallat olan hayaletlerin musallat olma hâlini daima sürdürmesi bulunmaktadır. Dolayısıyla Stirner’in (Adorno’nun deyişiyle) “baklayı ağzından çıkarması”nın yarattığı huzursuzluk, radikal siyasi teorilerin yumuşak karnını göstermekle kalmamış, büyülü kavramların mistifikasyonuna iman etmiş kimi devrimci teorileri bile derinden yaralamıştır. *Kolektif özgürleşim sağlanacaksa eğer, bu parlak gelecek, birey feda edilmeden nasıl gerçekleşebilir?*¹

Derlemeye katkı veren tüm yazarlar –Stirner’e ister yakın ister mesafeli konumlansınlar– bu temel soru etrafında Stirnerci fikriyatın radikalizmine dair içgörüler ortaya koymaktadır. Elbette bütün eleştirel kayıtlarıyla ve itirazlarıyla beraber. Elinizdeki kitapta yer alan –yakın zamanda ve geçmişte kaleme alınan– yazılarla belirli bir rezonans içinde ben de bu takdim yazısında Stirner’in düşünce uzamındaki konumlandırılma biçimine, “Biricik” kavramının ne’liğine ve son olarak da Roberto Calasso’nun ufuk açıcı analizinden güç alarak bu tuhaf filozofun fikirlerinin niçin ele avuca sığamayacağını göstermeye gayret edeceğim. Muradım en basitinden bir düşünürün

¹ *Biricik ve Mülkiyeti*’nin bireyin ayrıcalıklarını kolektifin ayrıcalıklarından üstün tutmanın rasyonelitesini açıklamaya çalışan felsefi bir proto-sosyoloji çalışması olduğuna dair güzel bir tartışma için bkz. (Simon, 2014: 473-478).

layıkıyla okunduğunda ne denli etkili düşünme hatları açabileceğini göstermek. Çünkü Stirner'in toplumsal ilişki ve tarihsel koordinatların ağı içinde düşünmeyi beceremediğine ilişkin kemikleşmiş isnattan kaynaklı önyargıların hâlen kırılmamış olması son derece ironiktir. Oysa onun felsefi antropolojisi, eşsiz tekillik ile kolektif olan arasındaki gerilim üzerine üretilmiş en militanca ve aşırı yorumlardan birisidir.

2. Stirner Nasıl Konumlandırıldı?

Felsefe memurlarının düşünce tarihinden sürgün ettikleri Max Stirner'in Leipzig'de 1844 Ekim'inin sonlarında yayımladığı *Der Einzige und sein Eigentum* yani *Biricik ve Mülkiyeti* adlı kitabı, yayımlanır yayımlanmaz, Genç Hegelci mahfillerde ciddi bir tartışma yarattı. Kitap önce sol Hegelciliğin bir entelektüel akım olarak uyarılmasına yol açtı, kısa bir süre sonraysa çöküşünde nihai rol oynadı. Felsefe tarihinde bu çevre, Hegel felsefesinin yaratıcı bir yorumunu, farklı politik ve etik konumlarla birleştiren düşünürlerin inşa ettiği bir ekol olarak tanındı. Restorasyon Prusya'sıyla yüzleşen bu filozoflar "mülkiyet düzeninin yarattığı kriz"e odaklı politik hengâmeyi, Hegel'in somutlaştırdığı şekliyle "felsefenin krizi" olarak telakki ediyor ve birey ile devletin uzlaşımına dönük fikirlerle cebelleşiyorlardı. Hegel'in hazmedilmesi zor metafizik tasarısını devrimin diyalektiğine tahvil etmenin derdiyle hemhaldiler (Moggach ve de Ridder, 2013: 71-93).

Asıl adı J.K. Schmidt olan Stirner de bu çevrenin ketum bir üyesiydi. Kaspar Schmidt'in Stirner mahlasını seçmesinin aslen felsefi perspektifiyle ciddi bir bağlantısı vardı. Lakin bir araştırmacının söylediği üzere *Der Einzige*'yi yazmak bir "eiserne Stirne" yani hem

“demirden bir çehre” hem de “utanmaz” olmayı gerektiriyordu. İşte Stirner bu bahsettiğimiz ekolün kurduğu Azledilmişler (*Die Freien*) kulübüne iştirak eden bir figürdü. Kulübün lideri Bruno Bauer, teorisini ise Ludwig Feuerbach’tı.

BvM yayımlandıktan sonra, çevrenin pek çok üyesi kendi içlerinden çıkan bu enteresan çalışmayı gündemlerine almak zorunda kaldılar. Arnold Ruge söz konusu kitabı Fichte metafiziğinden ve Feuerbachçı “hümanizm teolojisinden” kurtulduğu için alkışlarken, Moses Hess, Stirner’i bireysellik ve kolektivizm karşıtlığını ifade edenlerin arasına yerleştirdi ve birey-toplum geriliminin ancak kendi sosyalizm anlayışıyla yani toplumun komünal organizasyonuyla çözülebileceğini savundu. Engels ise Stirner’in eserinde yakaladığını iddia ettiği iflah olmaz egoizmi “günümüz toplumunun ve günümüz insanının bilinç düzeyine getirilmiş özü” olarak resmedip, Stirner’in egoizminin derhal komünizme dönüştürülmesi gerektiğini iddia etti ve bu ilk başlardaki olumlu düşüncesini Marx’a bir mektupla ilettiler. Hem de eseri okuduktan kısa bir süre sonra.

Marx’a yazdığı mektuptaki şu kısım önemli:

(Stirner düşüncesini) iletirmek için herhangi bir şey yapmadan önce, kendi egoist amacımız için bir neden oluşturmamız gerektiği kesinlikle doğrudur – ve dolayısıyla bu anlamda, herhangi bir nihai maddi özetlemede, biz de egoizmden dolayı komünistiz ve sadece bireyler değil, *insan* olmayı dilememiz egoizmden kaynaklanmaktadır. Ya da başka bir deyişle, Stirner, Feuerbach’ın (...) “insan”ını reddetmekte haklıdır. Feuerbach “insan”ı Tanrı’dan çıkarır, Tanrı’dan “insan”a ulaşır ve bu nedenle “insan” teolojik bir soyutlama halesiyle taçlandırılır. “İnsan” a varmanın gerçek yolu bunun tam tersidir. Stirner gibi değilsek, bu noktada sıkışıp kalmak yerine, kendimizi “insan” a yükseltmek için deneysel, etten kanlı birey olan Ego’dan ayrılmalıyız (1844: 11-12).

Marx'ın cevabı elimizde olmasa bile onun meseleye yaklaşımına bugün gayet aşınayız: Onun “Stirner çözümlemesi” *Alman İdeolojisi* adlı yapıtının âdeta omurgasını teşkil edecek ve Marx “Aziz Max” başlıklı 340 sayfalık alaycı ve acımasız metninde anarşist teoriye dönük ilk esaslı eleştirisine girişecekti. Feuerbach da kitaptaki merkezî hedeflerden birinin kendisi olmasından ötürü, Stirner’e bir yanıt verecek ancak görüşlerinde Stirner’in tenkidinden kaynaklı tadilatlarla girişecekti. Dolayısıyla Hegelci çevrenin tüm üyeleri açısından *BvM* sayısız kritiğe konu edinmiş oldu. Ne var ki kitabın yarattığı heyecan sonrasında hızlıca sönümlendi, ta ki J.H. Mackay kitabı yeniden keşfedene kadar.

1880’lerle beraber Stirner entelektüel ortamlarda yeniden tartışılmaya başlandı. Ardındansa *BvM*, Marksizm’in entelektüel oluşumunda biçimlendirici bir etki; ferdietçi anarşizmin kurucu metni, sonraları ortaya çıkacak olan birkaç entelektüel avangard kuşağın müjdeleyicisi (Nietzsche, Varoluşçu ve Postmodern anlayışlar gibi) ve modernizmin ayırt edici bir eleştirisinin dışavurumu olarak selamlandı.

Peki tüm bu yorumlar çeşitliliği içinde Stirner’in amacı ya da derdinin sarıh bir biçimde ve derinlemesine kavrandığını söyleyebilir miyiz? Bugün halihazırdaki Felsefe Sahne’sinde elbette Stirner’in düşüncesine dair sofistike çalışmalardan bahsetmek mümkün ama yine de kanaatimce yeterli değil. O zaman şu soru üzerinden ilerleyelim: Stirner düşüncesinin kavramsal derinliği neden görmezlikten gelinmiş ve hem öne çıkardığı bazı terimler hem de fikriyatı neden tahrif edilmiştir?

Bu soru bizi, ona pervasızca isnat edilen “egoistik anarşizm” yaftasını irdelemeye götürüyor kuşkusuz. Öyleyse ilkin en çok kafa karıştıran ya da Stirner’e yönelip onun okunmasını en fazla engelleyen şu bilindik isnatla başlayalım. Stirner’in fikriyatı gerçekten “düz bir ego-

izm felsefesi” midir? Eğer onun “Der Einzige” mefhumunu, kavramın yüklendiği asli içeriğinden koparıp, bu sözcüğü “Ego” olarak çevirirsek, evet; Stirnerciliği bir tür “anarşist egoizm güzellemesi” olarak rahatlıkla okuyabiliriz. Peki ya gerçekten Stirner, Einzige sözcüğünü kullanırken, bize bir “psikolojik egoizm” biçiminden mi bahsediyordur yoksa burada söz konusu olan şey, kapitalist rasyonalitenin hepimize şırıngaladığı sahiplenici bir bireyciliğin kutsanması mıdır?

Bu noktada, Genç Hegelcilerin, eserin yayımlanmasından sonra dile getirdikleri kritiklerden çok belki de Stirner’e isnat edilen egoist etiketinin en büyük müsebbibinin, eserin ilk İngilizce versiyonunun yayıncısı olan Benjamin Tucker olduğunu söyleyerek soruşturmamızı sürdürelim. Tucker, Einzige sözcüğünü “Ego” olarak tercüme eder. Kitap *The Ego and His Own* adıyla başlığıyla İngilizce konuşulan dünyaya taşınmış olur. Böylelikle Stirner’in okumasına dönük yaygın yanılgıya da yol vermiş olur Tucker, muhtemelen istemeden. Ne var ki kitabın ismi sonradan ismi daha anlamlı bir biçimde çevrilecektir: *The Unique Individual and His Property*.

Bunun yanı sıra Mackay’ın girişimiyle anarşist çevrelerde Stirner vakası patlayınca bizzat önemli anarşist figürler de Stirner’in varlığından huzursuz olacak ve onu kanondan dışlayacaklardır. Kropotkin’den Malatesta’ya kadar pek çok kişi için Stirner *tehlikelidir*, dolayısıyla onun egoistik anarşizminin zehrinin saçılmasına mâni olunmalıdır. Tabii ki Engels’in 1886’da Stirner’e küfretmek için anarşist terimini kullanıma sokması karşısında, anarşistlerin, Stirner’le herhangi bir ilgilerinin olmadığına dair tuhaf bir savunma içine alttan alta giriştiğini eklememiz gerekir. O hâlde şimdi Stirner’e kulak vermenin tam zamanı. Bunu iki aşamada yapalım. İlk olarak Stirner’deki Feuerbach eleştirisine kısaca değinelim, akabinde de Einzige terimini detaylı olarak ele alalım.